

Aikuiskoulutuksen kehittäminen 1988—1990

Aikuiskoulutusneuvosto päätti valmistella toimikautensa loppuksi ohjelman ”neuvoston testamentin” aikuiskoulutuksen kehittämiseksi. Samassa yhteydessä neuvosto päätti, että ohjelma kirjoitetaan mahdollisimman tiiviiseen ja pelkistettyyn muotoon uutta neuvostoa, opetusministeriötä ja muita käyttäjiä ajatellen. Ohjelma on julkaistu nimellä ”Aikuiskoulutuksen kehittäminen 1988—1990”. Ohjelman aikajänne kattaa kolmivuotiskauden 1988—1990. Se on myös uuden aikuiskoulutusneuvoston toimikausi. Tarkoitus on, että ohjelma voisi osaltaan toimia uuden neuvoston työsuunnitelman pohjana.

1. Kehittämistilanne

Aikuiskoulutuksen väliaikaisen kehittämisorganisaation työ päättyi keväällä 1985 julkaistuun aikuiskoulutuksen johtoryhmän mietintöön. Pääosa johtoryhmän tekemistä kiireellisistä toimenpide-ehdotuksista on tämän jälkeen toteutettu (ks. Aikuiskasvatus 4/1987).

Työhön ryhtyessään neuvosto teki arvion, että yhteiskunnallisen muutoksen johdosta on aikuiskoulutuksen kehittämistyölle asetettava uusia tavoitteita. Kehittämistyöhön tulevana vuosina ehkä eniten vaikuttava asia on valtioneuvoston periaatepäätös ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoittamisen suunnitteluperiaatteista. Se annettiin maaliskuussa 1987. Periaatepäätöksellä selkiytettiin kohderyhmittäin koulutuksen rahoitus ja opiskelijoiden toimeentuloturva. Periaatepäätöksen pohjalta on käynnistetty laaja jatkovalmistelutyö.

2. Neuvoston tavoiteasettelu

Aikuiskoulutusneuvosto korostaa jatkuvan koulutuksen periaatteen mukaisesti, että aikuisilla tulee olla mahdollisuus osallistua koulutukseen silloin kuin se on tarkoituksenmukaista heidän elämäntilanteensa kannalta.

Neuvosto hyväksyy ja pitää edelleen tärkeänä aikuiskoulutuskomitean esittämää neljää perustavoitetta aikuiskoulutuspolitiikalle. Nämhän ovat koulutuksellisen tasa-arvon lisääminen, tuotannon edistäminen, demokratian edistäminen ja kulttuurin kehittäminen. Neuvosto korostaa, että perustavoitteet muodostavat kokonaisuuden, jonka kaikkia osia pitää pyrkiä kehittämään rinnakkain.

Kun pidetään mielessä aikuiskoulutuksen perustavoitteet ja toisaalta neuvoston peruslähdekohta, jonka mukaan aikuisella tulee olla mahdollisuus osallistua koulutukseen silloin, kun se on tarkoituksenmukaista ihmisen elämäntilanteen kannalta, on meillä mahdollisuus kehittää aikuiskoulutusta tasapainoisesti.

3. Kehittämisen keskeiset kohdealueet

Neuvosto korostaa, että aikuiskoulutuksen kehittämistyön pohjana perinteinen jako ammatilliseen ja yleissivistävään aikuiskoulutukseen ei ole kaikilta osin toimiva. Kysymystä on lähestyttävä yhteiskunnan sivistyspoliittisten tavoitteiden sekä yksilön ja työelämän tarpeiden ja kehittämispyrkimysten kautta. Nämä tavoitteet sisältävät sekä ammatillisen että yleissivistävän koulutuksen osia.

Neuvosto valmistellessaan kannanottoaan kehittämisen keskeisiksi kohdealueiksi ei pyrkinyt laatimaan kaiken kattavaa ja kaikki kysymykset peittävää luetteloa mitä tulisi tehdä. Myöskään eri kehittämistehtäviä ei neuvosto asettanut keskenään tärkeysjärjestykseen. Neuvosto ei tässä kehittämisohjelmassa ota kantaa määriin eikä markkoihin. Kehittämiskannanotot on pyritty laatimaan periaatetasoisiksi.

Aikuiskoulutuksen yleinen kehittäminen

Hallinnon kehittäminen

Viime vuosina on entistä paremmin ymmärretty nopeiden yhteiskunnallisten muutosten yhteys koulutuksen tarjontajärjestelmän kehittämiseen. Avainsanoja tarjontajärjestelmän kehit-

tämiseksi ovat mm. joustavuus, paikallinen ja alueellinen päätöksenteko sekä maksullinen palvelutoiminta.

Neuvosto asetti aikuiskoulutushallinnon uudistamista varten periaatteita, ja esitti niiden pohjalta konkreettisia toimenpiteitä asioiden delegoimiseksi. Neuvosto katsoi, että läänitaso tulee nykyisen keskusvirastotason sijasta asettaa keskeiseen vastuuseen alueensa aikuiskoulutustarjonnasta ja tämän johdosta tulee lääninhallituksille siirtää aikuiskoulutuskysymyksissä päätäntävalta.

Tämän periaatteen pohjalta neuvosto mm. esittää, että lääneittäin tulee valmistella aikuiskoulutuksen kehittämissuunnitelma. Aikuisten ammatillisen peruskoulutusta ja jatkolinjoja koskeva päätösvalta tulee siirtää lääninhallituksille. Keskiasteelta käynnistymättä jäävien linjojen resursseja tulee voida läänin päätöksellä muuttaa aikuiskoulutusresurssiksi. Kursitoiminta tulee siirtää oppilaitoksen ratkaistavaksi.

Tutkintojärjestelmä

Aikuisten ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittäminen on eri muodoissa ollut esillä aikuiskoulutuskomitean ajoista lähtien. Tästä huolimatta on mm. työllisyyskoulutukseen ja nuorisosaasteen koulutukseen annettu kehittyä erilliset opetussuunnitelmat. Viime vuonna astui voimaan uusi ammattikoulutuslainsäädäntö. Se asetti kaikille ammatillisille oppilaitoksille myös aikuiskoulutustehtäviä. Neuvosto arvioi, että nyt on sopiva aika ryhtyä tähän erittäin laajaan ja paljon työtä vaativaan tutkintojärjestelmän kehittämistyöhön.

Kehittämisperiaatteita tulisi tällöin olla mm. seuraavat: työelämässä hankittu osaaminen tulee voida osoittaa erillisen arviointijärjestelmän kautta, yksilölliset opiskeluohjelmat, opintokirja, modulierakenne, alempi tutkinto tulee voida lukea hyväksi lyhyempänä koulutusaikana, monimuoto-opetus ja rinnasteisuus nuorisosaasteen koulutukseen.

Aikuiskouluttajien koulutus

Päätoimisten aikuiskasvatustajien ja sivutoimisesti aikuiskoulutustehtävissä työskentelevien opettajien koulutustarve, koulutuksen sisältö ja koulutuksen organisointi tulee selvittää. Neuvosto esittää opetusministeriölle, että asiaa valmistelemaan asetetaan toimikunta. Tavoitteeksi on asetettava, että vuoden 1989 loppuun mennessä on käytettävissä puitesuunnitelma aikuiskouluttajien koulutuksen organisoimiseksi.

Neuvonta- ja tietopalvelu

Neuvosto pitää aikuisten neuvonta- ja tietopalvelun järjestämistä tärkeänä lähinnä työvoimaministeriön alaan kuuluvana tehtävänä. Tiedottamisen tulee olla aktiivista ja rohkaisevaa opintoneuvontaa. Myös kirjastojen ja erilaisten koulutustarjontaa esittelevien monisteiden käyttöä tulee laajentaa tiedottamisessa.

Aikuisopintotuki

Eräs viimevuosien keskeinen aikuiskoulutusuudistus oli vuonna 1987 käynnistetty aikuisopintorahakoikeilu. Kehittämiskaudella tulee valmistella tarvittavat säädökset, joilla aikuisopintorahajärjestelmä vakinaistetaan kokeilun pohjalta. Uutena tukimuotona tulee ottaa käyttöön kulukorvausjärjestelmä.

Neuvosto pitää tärkeänä, että omaehtoisille aikuisopiskelijoille tulee antaa vastaavat opintososiaaliset edut, kuin mitä nuorisosaasteen opiskelijoilla on. Työttömillä tulisi olla mahdollisuus osallistua omaehtoiseen aikuiskoulutukseen menettämättä työttömyysturvaansa.

Yleisradion rooli aikuiskoulutuksessa

Neuvosto on jo aikaisemmin korostanut Yleisradion johdolle käsitystään valtakunnallisen yleisradiotoiminnan tärkeästä aikuiskoulutustehtävästä. Aikuisopiskelijan kannalta on Yleisradion aikuiskoulutustoiminnan etuna se, että monimuoto-opetuksen periaatteen pohjalta yhteistyössä eri aikuiskoulutustahojen kanssa voidaan tarjota edullinen ja tehokas opiskelumahdollisuus koulutuksesta, asuinpaikasta ja ammatista riippumatta. Laitoksen aikuisopetukseen on osoitettava lisää varoja, jotta opetuksen systemaattinen lisääminen sekä laajentaminen uusille aloille on mahdollista.

Ammatillinen aikuiskoulutus

Koulutustarjonnan lisääminen

Neuvosto pitää tärkeänä, että aikuisten ammatillisen perus- ja jatkokoulutuksen tarjontaa tulee kasvattaa. Talousalueittain tulee olla ainakin yksi koulutusyksikkö, joka välittää aikuiskoulutuspalveluja. Läänin alueella tulee huolehtia tarvittavasta koulutusyksikköjen yhteistyöstä ja työnjaosta. Valtakunnallisten alojen koulutuksesta tulee valtion erikseen huolehtia.

Yritys- ja organisaatiokohtainen koulutus

Työsuhteeseen liittyvä aikuiskoulutus tulee järjestää siten, että erityyppisillä yrityksillä ja kaikilla henkilöstöryhmillä on mahdollisuus osallistua koulutustarvetta vastaavasti koulutukseen. Neuvosto katsoo, että työmarkkinaosaapuolten tulisi keskinäisissä neuvotteluissaan

sopia, kuinka tämä käytännössä järjestetään. Edelleen neuvosto katsoo, että henkilöstökoulutusta tulisi lisätä huomattavasti ja että koulutus tulisi kohdentaa myös vanhempiin ikäluokkiin. Henkilöstökoulutukseen tulevaa julkista tukea tulee käyttää erityisesti työllisyshäiriöiden lieventämiseen. Tuki tulee suunnata sellaiseen koulutukseen, joka syventää tai laajentaa työntekijöiden yleistä ammattitaitoa.

Työllisyyskoulutus

Neuvosto esittää, että työllisyyskoulutusjärjestelmää kehitettäessä tulisi harkita työllisyyskoulutusermistä luopumista, jotta vältettäisiin koulutuksen leimaaminen kohdejoukon mukaan. Työttömien ja muiden koulutukseen haakeutuvien osalta koulutus tulee nähdä samana ammatillisena ja yleissivistävänä koulutuksena. Tämän koulutuksen tulee palvella henkilöitä, joilla on vaikeuksia sijoittua työmarkkinoille.

Ammatillisia kurssikeskuksia tulee kehittää siten, että niistä muodostuu opetushallinnon alaisia monipuolisia, muitakin kuin työllisyyskoulutuspalveluja tarjoavia ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia. Neuvosto esittää, että tätä koulutusta tulee voida järjestää kaikissa opetushallinnon alaisissa oppilaitoksissa.

Yleissivistävä aikuiskoulutus

Yleissivistävää aikuiskoulutusta on perinteisesti tarkasteltu erillisinä toimintalohkoina. Eri lohkoilla on omat valtionapulakinsa. Aikuiskoulutuksen yksittäisten toimintamuotojen sisältä katsottuna kyseessä on selkeä ja turvallinen järjestelmä. Neuvosto pitää tärkeänä, että tulevaisuudessa kyetään liikkumaan myös poikittain vapaan sivistystyön eri lohkojen sekä myös yleissivistävän ja ammatillisen aikuiskoulutuksen välillä.

Toiminnan kehittäminen

Kunnat kartoittavat parhaillaan paikallisia aikuiskoulutustarpeita ja tarjontaa tekemättä eroa ammatillisen, harrastuspohjaisen ja yleis-

sivistävän koulutuksen välillä. Neuvosto näkee tärkeänä luoda eri organisaatioiden yhteistyönä kunnallinen aikuiskoulutuskeskus, joka vastaisi kunnan velvollisuudesta tarjota kuntalaisille aikuiskoulutuspalveluja.

Iltalukioita tulee kehittää osana kunnallista aikuiskoulutusjärjestelmää.

Neuvosto pitää tärkeänä, että kansanopistot kehittyvät nuoriso-oppilaitoksista aikuisoppilaitoksiksi. Tämä tehtävänmuutos edellyttää opettajien täydennyskoulutuksen tukemista.

Lainsäädännön kehittäminen

Kansalais- ja työväenopistolaki tulisi uudistaa valtion ja omistajien välistä rahoitusjärjestelmää yksinkertaistamalla. Uudistus on tehtävä siten, että omistajien ja valtion välinen rahoitustaso ei nykyisestäään olennaisesti muutu. Samalla on tarkistettava opistojen toimenkuva.

Neuvosto puoltaa nykyisen opintokeskuksien korvaamista lailla eräiden sivistysjärjestöjen valtionavusta. Lain piiriin tulisivat nykyisen opintotoiminnan menojen lisäksi järjestöjen kulttuuritoiminnan ylläpitomenot ja kulttuuriharrastusryhmien ohjaajien menot.

Tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistyö

Aikuiskoulutuksen tutkimustyön voimakas lisääminen ja toisaalta aikuiskoulutukseen liittyvän kokeilutoiminnan systemaattinen järjestäminen ovat olleet neuvoston työn painoaloja. Neuvosto käynnisti tutkimustyön kehittämishankkeen asettamalla tutkimusjaoston. Sen laatima tutkimuspoliittinen ohjelma (Aikuiskoulutusneuvoston julkaisuja 1/1987) on lähtökohtana jatkotyölle.

Neuvosto vetoaa Suomen Akatemiaan, että aikuiskasvatukselle osoitettaisiin tutkijaprofessuuri alan perustutkimusta varten.

Neuvosto katsoo, että aikuiskoulutuksen kokeilu-, kehittämis- ja tutkimustoimintamäärärahoja tulee lisätä tuntuvasti. Kokeiluja tulee suunnata tutkintojärjestelmän kehittämiseksi ja monimuoto-opetuksen kehittämiseen.

AIKUISKASVATUS

The Finnish Journal of Adult Education

Vol. 8,1/88

ISSN 0358-6197

Summary

Developing adult education 1988—1990.
1988.

The Finnish Government has appointed a new Adult Education Council for the period 1.1.1988—31.12.1990. The Council's task is to serve as a body of experts under the jurisdiction of the Ministry of Education.

The preceding Adult Education Council, which functioned for three years, published a

Development Programme for 1988—1990 at the end of its term in office. This programme is discussed in this edition of our journal by the council's secretary *Timo Lähdesmäki*. In addition, this edition contains assessments of the Development Programme by representatives of both vocational and liberal adult education.

Overall Development

The intention is in administration to delegate handling of matters to lower levels, partly from governmental central administration to the country level, partly right down to the level of education institutions. The Council sees the development of the system of examination for adults and training of adult educators as being tasks to be carried out during the next few years.

Study support for adults should be made permanently available to enable adults to participate in education programmes. The Council also attaches importance to the role of the government-owned radio service in adult education.

Vocational adult education

Vocational adult education is of central importance in the development work. Vocational basic and further education for adults should be extended in such a way as to have at least one education unit in each economic region for this purpose. There is also a need for improving cooperation and division of tasks between education units.

In working life, every personnel group should have access to training. Employers' and employees' organization should come to an agreement with regard to how this is put into practice. In addition to being organized in vocational course centres, training for the unemployed should be also be available elsewhere. On the other hand, vocational course centres' sphere of activity should also be extended beyond merely serving the needs of the unemployed.

Liberal adult education

The Council stresses the importance of developing cooperation at the local level between education organizations offering liberal adult education. Efforts should be made in the direction of establishing municipal adult education centres offering adult education services for the local population. The legislation concerning folk high schools and adult study centres should be revised.

Research

The Adult Education Council also pointed to the importance of research by setting up a separate research section whose research policy programme was published at the end of 1987. Prof. *Tapio Vaherva* deals with this programme in this edition of our journal. Amongst other matters, it includes a list of urgent research projects, namely:

1. Problems associated with controlled reformation of the working life
2. Effectiveness of adult education
3. Problems associated with teaching adults
4. Problems associated with the structure and organization of studies and education and the social aspects of studying

The research policy role of government, in the view of the research section, is to improve the financial aspects of research of high scientific standard and practical significance, as well as promoting the utilization of research results and other information provided by science. Immediate measures to be taken included the establishing of an adult education research professorship in the Finnish Academy and of a permanent research section to be part of the Adult Education Council.

Translated by Erkki Pekkinen and Kenneth Chapman